

Paragrafta Anlam

Bir d¼ř¼nceyi, bir duyguyu, bir olayı tam olarak anlatabilmek için bir araya getirilen c¼mleler topluluđuna **paragraf** denir.

Paragraf kendi içerisinde bir bütünlük taşır, paragraf tek bir düşünce etrafında olduğundan kendi içerisinde bir bütünlük oluşturur.

Bütün paragraf sorularının çözümünde yararlı olabilecek birkaç ipucu:

1. ADIM

Önce soru daha sonra parça (metin) okunur.

2. ADIM

Parça okunurken, önemli yerlerin altı çizilir. (Önemli yer, sorunun cevabı olabilecek olan yerdir)

3. ADIM

Cevap bulunurken, yazıda anlatılanlar dikkate alınmalıdır. Kendi görüş ve düşüncelerimize göre hareket edilmemelidir.

4. ADIM

Doğru seçenek bulunurken yanlış seçenekler elenmelidir.

1. Paragrafta Ana Düşünce (Ana Fikir)

Yazar veya şairler bir konu aracılığı ile belirli bir anlatım yöntemini kullanarak okuyucuya bir mesaj ulaştırır. Parçada okuyucuya verilmek istenen asıl düşünceye ana düşünce denir. Bir parçanın yazılmasının amacı ana düşünce, parçanın konusu da parçanın yazımı için araç niteliğindedir.

Bir parçada ana düşünceyi bulmak için şu yolu izleyebiliriz:

1. Öncelikle konu bulunmalıdır.
2. Yazarın konuyu ele alış amacının ana düşünceyi oluşturduğu unutulmamalıdır.
3. Parçadaki bağlayıcı kavramlar varsa belirlenmeli; çünkü “kısacası, sonuçta, oysa, bence, özetle, aslında” gibi ifadelerden sonra ana düşünce gelebilir.
4. Örnek verilmişse örnekten önceki yargının ana düşünceyi verebileceği hatırdan çıkarılmamalıdır.

İyi bir paragrafta ana düşünce bir cümle şeklinde parçanın başında, sonunda veya herhangi bir yerinde verilir. Paragraftaki diğer cümleler ise ana düşünceyi açıklayıcı ya da destekleyici nitelikte olur.

Ana düşünce, bazen de yazının bütününe sindirilmiş durumdadır. Bu durumda ana düşünce paragraf yorumlanarak, anlatılanlardan hareketle bulunur.

Yukarıdaki bilgiler göz önüne alınarak ana düşünce bulunurken parçada şu sorulara cevap aranmalıdır:

- Yazar bu parçayı hangi amaçla yazmıştır?
- Bize ne anlatmak istemektedir?

Bu sorulara cevap aranırken karşımıza çıkacak düşünceleri, kendi görüşümüze göre değerlendirmemeliyiz. Parçada bizim kabul etmediğimiz, hatta tam tersini düşündüğümüz bir fikir işleniyor olabilir. Yazılardan hareketle ve yazara göre doğrular bulunmalıdır.

NOT 1:

Parçanın ana düşüncesi, parçanın bütünü kapsar. Ana düşünce bulunurken sınırlamaya ve kapsayıcılığa dikkat edilmelidir. Ana düşünce olarak belirlenecek ifade parçanın tamamını kapsayıcı nitelikte olmalıdır, parçanın bir kısmını karşılayan düşünce ana düşünce olamaz.

Örnek(ler)

“Türk milletini şiirsiz düşünemeyiz. O, asırlar boyu şiirle düşünmüş, şiirle konuşmuştur. Kahramanlıklarını şiirle ifade etmiş; üzüntülerini, sevinçlerini şiirle dile getirmiştir. Analar, çocuklarını şiirle avutmuş, şiirle uyutmuştur. Ölenlerin arkasından şiirle ağlanmıştır. Sözün özü, Türk milleti şiir zevki olan ve şiire yatkın bir millettir.”

Bu parçanın ana fikrini bulmak oldukça kolay. Çünkü yazar parçanın bütününde anlattıklarını “sözün özü” diyerek son cümlede özetlemiştir. Bu cümleden yola çıkarak bu parçada “Şiirin milletimizin hayatında önemli bir yeri olduğu” düşüncesinin vurgulandığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

NOT 2:

Ana düşünce bazen de parçanın girişinde yani ilk cümlede verilebilir.

“Oyun, çocukların ruhsal eğitiminde önemli bir yer tutar ve gelişmelerini sağlar. Oyundan ve oyuncaklardan mahrum bazı çocukların, gelecekte asık yüzlü, somurtkan ve çekilmez kişiler oldukları görülmüştür. Oyunlar, aşırı olmadığı sürece, çocuklar için vazgeçilmez eğlence kaynaklarıdır.”

Bu parçanın bütününde “oyun ve oyuncağın, çocuğun ruhsal gelişimi için gerekli olduğu” düşüncesi işlenmiştir.

Yazar bu ana düşünceyi zaten ilk cümlede “Oyun, çocukların ruhi eğitiminde önemli bir yer tutar ve gelişmelerini sağlar.” sözleriyle vermiştir. Daha sonraki cümlelerde ise bu düşüncesini açıklayıcı ve destekleyici açıklamaları sıralamıştır. Demek ki bu parçanın ana düşüncesi ilk cümlededir.

Ana düşünce, bazı parçalarda son cümlede bulunabilir.

“Kişilerin tek başlarına bir güçleri yoktur; çabalarının sonucu, dünyanın genel tablosu içinde pek fark edilmez. Hayatta işler, genel bir iş bölümüne göre yürütülür. Bu iş bölümünde tek adamın payı bir yağmur damlası kadardır. Gene de her damla, taşkını artırır; her el insanlığın mutluluğuna ya da sefaletine bir şeyler katar.”

Yazar bu parçada asıl mesajını son cümlede vermiştir. Bu parçanın ana düşüncesi:

“Gene de her damla, taşkını artırır; her el insanlığın mutluluğuna ya da sefaletine bir şeyler katar.” cümlesinde gizlidir. Biz bu cümleden “Dünyanın iyi veya kötü oluşunda her ferдин payı vardır.” sonucunu çıkarabiliriz. Bu yargı ana düşüncedir.

NOT 4:

Ana düşünce bazen yazının içinde bir cümle olarak geçmez. Ana düşünce parçanın bütününde olabilir. Okuyucu, bütün parçayı değerlendirerek ana düşünceye kendisi ulaşır.

“En halısında desen, göz değmesin diye nazar boncuğu; serilen eve bolluk getirsin diye bereket ağacı; birlik ve beraberlik, dirlik ve düzen getirsin diye zincir hâline getirilmiş halkalar şeklinde gösterilir.”

Bu parçanın konusu “halı desenleri”dir. Ancak parçanın ana düşüncesi doğrudan verilmemiştir. Bunu biz bulacağız. Yazar parçada halı desenlerinin anlamlarından bahsediyor ve örnekler veriyor. Öyleyse bu yazının amacı “Halıdaki desenlerin kendine özgü anlamları vardır.” düşüncesini okuyucuyla paylaşmaktır, diyebiliriz.

NOT 5

Bazı parçalarda asıl mesajı dolaylı olarak verilir. Bu yapılırken karşılaştırma ve benzetme yapılır. Bu tip parçalarda ana düşünce parçada bir cümle olarak geçmez. Ana düşünce, parçanın bütününe sindirilmiş biçimdedir ve okuyucunun bulması amaçlanır.

“Şimdi bir heykeltıraş düşününüz. Gevşek ve çürük bir zemin üzerine güzel, mükemmel bir heykel yapmaktadır. Bu heykeli bir an için herkes beğenebilir. Fakat zemin çürük olduğundan bu heykel yaşayamaz. Harçlarla ne kadar kuvvetli dayanak yapılırsa yapılsın yıkılır. Çünkü zemini gevşektir.”

Yazar, parçada bir olay anlatmakla söze başlamış. Bu olay çürük bir zemine yapılan bir heykelle ilgilidir. Yazar sonra da bu olayla ilgili hükmünü vermiştir: “Sağlam zemine inşa edilmemiş eserler mükemmel de olsa ayakta duramaz.” Yazar aslında bunu anlatmak istemiyor. Bu olayı hikâye ederek okuyucunun bir genellemeye ulaşmasını istiyor. Bu genelleme “Her iş önce sağlam bir temele dayanmalıdır.” düşüncesidir. Parçanın ana düşüncesi de budur.

2. Paragrafta Yardımcı Düşünceler

Parçada ana düşünce ortaya konurken bu düşünceyi açıklayıcı ve destekleyici nitelikte başka düşüncelerden yararlanır. İşte parçada ana düşünceye zemin oluşturan bu düşüncelere yardımcı düşünce denir.

Dört ayaklı bir sandalye düşünün. Bu ayaklardan hiçbiri tek başına bir sandalyeyi oluşturmaz. Ancak dördü bir araya geldiğinde sandalye oluşur ve kullanılır duruma gelir. İşte parçadaki yardımcı düşüncelerin her biri, sandalyenin ayaklarından biri gibidir ve bunlar ana düşünceyi ayakta tutar.

Yardımcı düşünceler;

- > Parçada sayı olarak birden fazladır.**
- > Parçayı tam olarak kapsamaz.**
- > Ana düşüncenin sınırlarını çizer.**
- > Ana düşüncenin anlaşılmasını sağlayıcı niteliktedir.**

Sorularda, bizden parçada yer almayan yardımcı düşünceyi bulmamız istenir. Dolayısıyla bu sorular olumsuz soru şeklindedir. Yardımcı düşünce soruları iki şekilde çözülür:

1. YÖNTEM

Önce soru kökü, sonra seçenekler, daha sonra da parça okunur. Bu işlemden sonra seçeneklerdeki ifadeler parçadaki cümlelerle tek tek karşılaştırılır.

Parçadaki cümleler ya aynıyla, ya bölünerek bir kısmıyla ya da özü bozulmayacak şekilde biraz değiştirilerek üç seçeneğe yerleştirilmiştir. Yapılacak iş, bu cümlelerle uyum sağlayan seçenekleri bire bir eşlemektir. Açıkta kalan seçenek, parçada olmayan düşüncedir.

2. YÖNTEM

Önce soru kökü okunur. Sonra dikkatli bir şekilde parça okunur. Daha sonra parçada anlatılanlar akılda tutularak seçenekler tek tek okunur. Bu okuma esnasında parçayla uyum sağlamayan, parçada olmayan seçenek bulunmaya çalışılır.

Bu yöntem zaman almaz; yalnız bazen parçada anlatılanlar akılda tam olarak kalmadığından yanlış bir sonuca ulaşılabilir.

3. Paragrafta Konu

Üzerinde durulan, hakkında yazı yazma gereği hissedilen her türlü kavrama konu denir. Konu, yazarın mesajını okuyucuya ulaştıran bir araçtır. Yani yazının yazılış amacı değil, amaca götüren bir araçtır.

Parçanın konusu bulunurken řunlara dikkat edilmelidir:

- 1 Parçada en çok tekrar edilen sözcükler üzerinde yoğunlaşılmalıdır.
- 2 İlk cümlelere dikkat edilmelidir, çünkü konu ilk cümlelerde verilebilir.
- 3 Konu, parçanın tamamını kapsar nitelikte olmalıdır. Ancak konuyu ararken genellemeye gidilmemelidir. Konu, mümkün olduğunca parçayı da kapsayıcı şekilde daraltılmalıdır.

Örnek:

“Herkes lider olamaz. Kitleleri peşinden sürükleyip götürebilmek için birçok olumlu niteliğin bir kişide toplanması gerekir. Bilgi, çalışkanlık, disiplin, karizma, iyi hitabet, güçlü sezgiler... Bu nitelikler de yetmez. Ayrıca lider çok okumalı, çok çalışmalıdır. Toplum için fedakârlıkta bulunmalıdır.”

Parçada “lider”den söz edildiğini görüyoruz. Yalnız, “lider” çok geniş kapsamlı bir söz. Acaba parçada “lider” hangi yönden sınırlandırılmış?

Yani parçada;

“Liderin topluma katkılarından mı,

“Lider yetiştirmenin önemi”nden mi,

“Liderin görevlerinden mi söz edilmiş?

Hayır, hiçbiri değil elbette. Paragrafta “çalışkanlık, disiplin, iyi hitabet” gibi özelliklerden söz edilmiş. Bu özellikleri taşıyan kişilerin lider olabileceği belirtilmiş. O hâlde parçada “liderin özellikleri” üzerinde durulmuş. İşte konuyu bulmuş olduk: Liderin özellikleri.

4. Paragrafta Başlık

Konuyu en iyi şekilde kapsayıp yansıtan ve birkaç sözcükten oluşan sözcük grubuna başlık denir.

Başlık;

- > İlgi çekici ve düşündürücüdür.
- > Konu hakkında bilgi verir.
- > Ana düşünceyi çağrıştırır.
- > Parçanın bütünü okunduğunda daha iyi kavranır.
- > Hem şiirin hem de paragrafın bir başlığı olabilir.

5. Paragrafta Anahtar Kelimeler

Bir cümlenin veya sözün yansıtmak istediđi anlam için en büyük ipucunu veren ana kavram veya kelimeye anahtar kelime denir.

“Okuyarak olayların ve gelişmelerin iç yüzünü öğrenen bir kişi, öncelikle kendine olan güvenini artırır. Bu ise aynı zamanda düşünce ufkunu geliştirip geniş bir görüş açısı sağlayarak olayları inceleme yeteneği kazandırır. Ayrıca okuyan kişiler çok okumanın beraberinde getirdiği zengin kelime dağarcığına sahip oldukları için, etkileyici ve güzel konuşarak hitap ettikleri kişilerde etki de uyandırırılar.”

Bu metindeki “okumak, öğrenmek, güven, düşünce ufku, kelime dağarcığı” gibi sözler anahtar kelimedir.

6. Paragrafta Soru

Bu tip sorular da konu ile ilgilidir. Çünkü sorulan bir soruya karşılık birtakım açıklamalar yapılmaktadır.

Parçanın hangi sorunun cevabı olduğu sorulur. Parçada anlatılan bilgiler, soru hakkında bize ipucu verecektir. Bu tip soruları çözerken parçanın ilk cümlesine dikkat etmek gerekir. Parça “evet, hayır” gibi ifadelerle başlıyorsa bu sözcükler de bizim için ipucudur.

Örnek Soru

"Deneyimle yetişmiş kişiler de kimi işleri yapabilir, başarabilirler. Yaptıkları işler üzerine yargıda da bulunabilirler. Ancak yapılan işle ilgili durumları, her yönden ele alıp incelemek, düzenlemeler yapmak ve çözüm önerileri bulmak özellikle bilgili kişilerin işidir."

Bu açıklama, sorunların çözümünde bilginin ve deneyimin payı nedir? sorusuna karşılık olabilir.

8. Paragrafta Duygular

Paragrafta yazarın iç dünyasına ait pişmanlık, küçümseme, beğenme, korku, sitem vb. izlenimlere yer verilmesidir.

» Dışarıda çok güzel kar yağıyordu. Pencerenin önüne oturup kar yağışını seyrediyor, kar tanelerinin beyaz gülücükler dağıtarak süzüle süzüle yere inmesini seyretmekten büyük sevinç duyuyordum. Bu sırada yandaki kanepede oturan dedeme heyecanla seslendim: “Dede, bak! Her yer nasıl da bembeyaz oldu!” Dedem dışarı baktı ve bana; “Evet benim güzel kızım, tıpkı pamuk tarlası gibi.” dedi.

Yukarıdaki parçada yazar “neşe, heyecan” duygularından yararlanmıştıdır.

9. Paragrafta Duyular

Parçada yazar “görme, işitme, dokunma (hissetme), tatma, koklama” duyularından yararlanabilir.

» Bu mahallede oturanlar yaz sabahları ağaçlara yuva yapan bülbüllerin sesleriyle ve mis gibi kokan çiçeklerle uyanırlar. Ancak güneş, perdeleri aralayıp odalara sızdığında duyulan sadece kuş sesleri değildir. Çocuklar uyanmış ve civil civil sesleriyle sokakta oynamaya başlamışlardı.

Yukarıdaki paragrafta yazar “görme, işitme, koklama” duyularından yararlanmıştır.

10. Paragrafta Karakter

Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkasından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen özelliklere karakter denir. “Uysal, kararlı, inatçı, sorumluluk sahibi, disiplinli” gibi kavramlar karakterdir.

» “Vatanını ve milletini çok seven Atatürk, bu uğurda canını feda etmekten kaçınmazdı. Ülkesi ve milleti için girdiği savaşlarda hep ön safta yer alması bunun en güzel örneğidir.”

Yukarıdaki parçada Atatürk’ün karakterlerinden biri olan “vatanseverlik” dile getirilmiştir.